

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Η τυραννία του αδιανόπτου

«Οταν οι τύραννοι μιλούν για εξτρεμιστές, απλώς εννοούν ανθρώπους που δεν συμπλέουν με το κυριαρχού ρεύμα – όπως το εννοούν οι τύραννοι μια συγκεκριμένη στιγμή. Οι αντιφρονούντες του εικοστού αιώνα, είτε στον φασισμό αντιτέκονταν είτε στον κομμουνισμό, αποκαλούνταν εξτρεμιστές. Τα σύγχρονα αυταρχικά καθεστώτα, όπως η Ρωσία, χρησιμοποιούν νόμους εναντίον του εξτρεμισμού για να τιμωρήσουν όσους επικρίνουν την πολιτική της. Ετοιμένα του εξτρεμισμού φτάνει να σημαίνει κυριολεκτικά τα πάντα εκτός από εκείνο που είναι πραγματικά ακραίο, πραγματικά εξτρεμιστικό: την τυραννία».

Στο βιβλίο του «Απέναντι στην τυραννία – 20 μαθήματα από τον 20ό αιώνα», ο Αμερικανός ιστορικός, καθηγητής στο Γείλ, Τιμοθή Σνάιντερ, γράφει με αφορμή την Αμερική του Τραμπ. Κοιτάζει στο παρελθόν, συνδέεται με το παρόν και προτείνει τρόπους αντίστασης και επιβίωσης απέναντι στο αδιανόπτο. Το εξαιρετικό βιβλίο του, μεταφρασμένο από την Κατερίνα Σκανά, θα κυκλοφορήσει μέσα στην ερχόμενη εβδομάδα (από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος). Οι «Τυράννων μονόδογοι» του Μάρκ Τουέντ (μετάφραση Νάσος Ταρκαζίκης, από τις ίδιες εκδόσεις) είναι δύο καιριά ψυχογραφήματα του «αδιανόπτου». Ο εγκληματίας βασιλιάς Λεοπόλδος ο Β' εξιστορεί ως κανονικότητα τις θρηιώδιες των Βέλγων στο Κονγκό: ο Τσάρος φιλοσοφεί πάνω στο ανθρώπινο γένος περιγράφοντας τη «Ματωμένη Κυριακή» στην Πετρούπολη του 1905, όταν οι δυνάμεις του έπιναν στο αίμα την ειρηνική διαδήλωση 100.000 εργατών και αγροτών.

Αυτές τις πημέρες προβάλλεται στο «Τριανόν το ντοκιμαντέρ «Θα πέσει η νύχτα» («Night will fall») του Αντρέ Σινγκερ. Βασισμένο στο μοναδικό ντοκιμαντέρ του Αλφρεντ Χίτσοκ «German Concentration Camp Factual Survey» (Γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης – Πραγματική έρευνα) που γιρίστηκε το 1945, αποτελεί μια συγκλονιστική μαρτυρία - εμπειρία του «αδιανόπτου». Μέσα από τη χρήση αρχειακού υλικού και συνεντεύξεων από τους επιζώντες αλλά και επιτελείς των συμμαχικών δυνάμεων, η ταινία μετατρέπει σε εικόνα και λόγο αυτό που ο ανθρώπινος νοός δεν χωρίει:

τις σκπνές με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωποι οι Σύμμαχοι στα στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά την απελευθέρωση. Κορυφαίοι σκπνέοντες (Αλφρεντ Χίτσοκ, Σίντνεϊ Μπέρνσταϊν και Ρίτσαρντ Κρόμιαν) ένωσαν τις δυνάμεις τους για να ολοκληρώσουν μια ταινία που θα παρέιχε αδιάβευστα στοιχεία για όσα ανακάλυψαν οι Σύμμαχοι στο Μπέργκεν-Μπέλζεν, στο Νταχάου και στο Άουσβιτς. Το «Night will fall» κάνει κι ένα βήμα παραπέρα: καταγράφει τις αντιδράσεις των Γερμανών, προυχόντων και κατοίκων των πόλεων, γύρω από τα στρατόπεδα, σταν πρωτοτυπίζουν τι πραγματικά συνέβαινε σε μικρή απόσταση από την πόρτα τους. Ορισμένοι, βέβαια, γνώριζαν πολύ καλά αφού ζούσαν από τη συναλλαγή και έστηναν επιχειρήσεις με το «αδιανόπτο».

Συνθέτοντας τα βιβλία «περὶ τυραννίας» και την ταινία, ανοι-

«Εγκαταλείποντας τα γεγονότα, εγκαταλείπουμε την ελευθερία. Εάν τίποτε δεν είναι αληθινό, τότε κανείς δεν μπορεί να επικρίνει την εξουσία».

γεται μπροστά μας η βεντάλια του αποτρόπαιου και του ανείσιωτου, όχι όμως ως θέαμα εθιστικό αλλά ως διαδικασία στοχασμού, υπαρξιακού, κοινωνικοπολιτικού, ιστορικού. Οι επερόλλτες διαδρομές δεν εστιάζουν μόνο στην καταστροφή και στη διάλυση. Συγκλίνουν στην απόλυτη εξαρχείωση του ανθρώπου που φέρνει η τυραννία, στις συγγένειες που αναπτύσσονται με σπηλερινές κυβερνήσεις και σύγχρονα καθεστώτα, όταν οι λέξεις επαναλαμβάνονται υπαχνικά, αδρανοποιώντας τις αντιστάσεις, αφήνοντας αβοήθητους τους θεσμούς και –εν τέλει– την ίδια τη δημοκρατία. Οπως γράφει και ο Τίμοθη Σνάιντερ: «Εγκαταλείποντας τα γεγονότα, εγκαταλείπουμε την ελευθερία. Εάν τίποτε δεν είναι αληθινό, τότε κανείς δεν μπορεί να επικρίνει την εξουσία, επειδή δεν υπάρχει μια βάση πάνω στην οποία να πατήσει για να το πράξει. Εάν τίποτε δεν είναι αληθινό, τότε όλα είναι θέαμα. Το μεγαλύτερο πορτοφόλι πληρώνει για τα ποι εκτυφλωτικά φώτα».